

Editörden...

Bundan aşağı yukarı altı yıl kadar önce Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Mezunlar Vakfı'nın desteği ve yüreklendirmesi ile bu dergiyi çıkarmaya karar verdiğimizde bugün yayın kurulunda yer alan arkadaşların dışında bir isim daha ilk toplantılara katıldı. Daha nce *Toplum ve Bilim* dergisi ile kurduğu ilişki ve yaptığı çevirilerle kazandığı deneyimi paylaşmak istediğimiz bu arkadaşımız, yayın kurulu üyelerinin çoğunluğunca desteklenen "bu dergide yabancı dilde de makale yayınlansın" kararına itiraz etti ve Türkiye'de yabancı dilde yazı yayınlayan bir derginin yayın kurulunda yer almayacağını belirterek aramızdan ayrıldı.

Ve bu yılın Haziran ayında bu dünyadan büsbütün ayrıldı.

Mehmet doğrularından hiç ödün vermez, bildiğini bildiği gibi savunurdu. Doğruyu söyleyen dokuz köyden kovulurmuş... Aslında bence de, Türkiye'de bir dergi sadece Türkçe ıkmalı. Ama, son zamanlarda akademik çalışmalarımızın neredeyse gündemini belirleyen bir başka eğilimden de uzak durmak olanaksız hale geldi. Akademik nvanlar ve yükseltmelerde yabancı dergilerde yayın yapmak için araştırmalarda bulunmak, temel kriter olarak benimsenmeye başlandı. Bunun bir kriter olmasına sanırım kimsenin itirazı yok, ama tek kriter olarak ortaya atılıp kabul görmesinin gerekçesini anlamak mümkün değil.

Bu kriterler saptanıp diretilirken, sosyal bilim alanlarında Türk niversitelerinde verilen eğitimin temel sorunları bütünüyle göz ardı edilmekte. Belki eğitim dili Türkçe olmayan niversiteler için

Ayşe İnal
Editör

fazla bir sorun olmayan Türkçe yayınların yetersizliği, sosyal bilimlerde eğitim veren pek çok üniversitede öğretim elemanlarının ders materyallerinin sınırını çiziyor. Tıpta ve mühendisliklerde, başka bir deyişle fen alanında ve teknik konularda eğitim veren yüksek eğitim kurumlarında o alanda güncelleştirilmiş ders kitapları yeterli olabilir. Kuhn'un deyişiyle belli bir paradigmanın egemenliğinde "olması gereken/normal" bilim yapılabilir. Kriz çıkana kadar bu paradigmanın içinde araştırmalar yapılıp, kabul görebilir. Ancak iş sosyal bilimlere gelince durum değişiyor. Aynı anda tek bir yaklaşımın egemenliğinden söz etmek mümkün değil. İyi bir eğitimin koşulu, sosyal bilim alanlarında farklı yaklaşımları temsil eden kitaplara, makalelere erişmekten geçiyor. Bu koşullarda, Türkçe yayın yapmanın teşvik edilmesi, çevirilerin desteklenmesi fazlasıyla gerekiyor. Eğer amaçlanan eğitimi iyileştirmekse, Türkçe yayın yapmanın önemi yadsınamaz.

Böylesi eğilimlerin egemen olmaya başladığı, sosyal bilimlere fen bilimlerinin bakış açısının diretildiği bir ortamda, Mehmet'in "dergi Türkçe çıkmalı" görüşünün de, benim o gün desteklediğim "yabancı dilde makale dergide yer alabilir" görüşünün de haklı gerekçeleri var. Dergiyi dışarıya açmak, farklı kültürel metinler üzerine yapılan araştırmaları da yayınlamak, yabancı dergilere yazı göndermenin yanı sıra, oralarda yazılmış olanları burada yayınlamak, büsbütün yanlış bir yaklaşım değildi. Biz de bunu yaptık. Bu yolu seçtik. Mehmet'i de bu arada küstürdük. Onu bir de biz küstürdük.

Mehmet yaptığı çevirilerle Türkçe'ye pek çok eser kazandırdı. Onun derlemesi olan *Medya, İktidar, İdeoloji* kitabı, güncelliğini yitirmeyen, derslerde vazgeçemediğimiz bir el kitabı oldu çıktı. Bu derlemenin ikinci baskısını bana getirdiğinde, "hocam, ilk çeviriye baktım da, düzeltmeye nereden başlayacağımı şaşırdım..." deyişini anımsıyorum. Çok çeviri yaptı, çeviri yapmayı bu arada çok iyi öğrendi. Askerde, tankın içinde bile kitap çevirdi. Mehmet'in çeviriye bu gönül verışı bana Ünsal (Oskay) hocayı anımsatır. O da çok kitap çevirdi, çeviri işini asla küçümsemedi ve pek çok kişi onun çevirilerinden Frankfurt Okulu'nu öğrendiler. Mehmet'ten de postmodernizmi, postyapısalcılığı... Umarım öğrendiler.

O bunları yaparken başka yapması gerekenleri ihmal etti. Geciktirdi. Tezini geciktirdi -öyle söylendi. İnsanların yüzüne gülüp arkalarından konuşarak kendini rahatlatanlara benzeyemedi, dobra dobra konuştu, paldır küldür kavgasını etti. Kırılğanlığını, kızgınlığa, küskünlüğe tercüme etti. Biz onu okuyamadık.

Mehmet'in Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinden ayrıldığı sıralarda, Raşit Kaya şöyle demişti: "Bizim üniversitede olsaydı Mehmet, tezini bitirmese de, yaptığı çevirilerden dolayı alana katkısını dikkate alıp onu öğretim görevlisi yapardık". Onlar yaparlar mıydı bilmem ama biz yapmadık, bardağın dolu tarafını görmedik, onca çeviriyle Türkçe'ye, sosyal bilimlere yaptığı katkıları dikkate almadık, hesaba katmadık, görmezden geldik. Bundan sonra yine onun çevirilerini okuyacağız, okutacağız, Mehmet gibi, Ünsal Oskay gibi çalışkan akademisyenlerin kültür ve iletişim alanına katkılarını bekleyeceğiz...

Bu Sayıda

Kültür ve İletişim'in bu sayısında beş makale yer alıyor. Bunlardan ilki Hakan Ergül'ün Lacan'ın bazı temel kavramlarını tartıştığı "Ötekinin Söylemi: Ya da Öznenin Lacancı Algılanışında Dil" adlı makalesi. Ergül yazısında, Lacan'ın psikoanaliz yaklaşımında öznenin kuruluşu, dile/semboliğe giriş süreci ve bunlara bağlı olarak "Öteki" kavramı üzerinde duruyor. Girişte, Lacan'ın psikanaliz ve psikanaliz sürecinde analisti ele alma biçimi tartışılıyor. Ayrıca yazılarında kullandığı dilin özellikleri ve amaçları üzerinde duruluyor.

Ergül, Lacan'ın yaklaşımının disiplinler arasılığına değindikten sonra, dile giriş süreci konusundaki görüşlerini özetliyor. "Ayna Evresi"nde bütünlüğünü ayırt eden çocuğun aynadaki aksini, diğer bir deyişle anne ile ilişkisini algılama biçimi ve egonun oluşumuna değiniliyor. Bu evre sonrasında anneden kopuş, öznenin kuruluşu, bu öznenin bütünlüklü bir konumdan değil bir yarılma ile üretilişi, bilinçaltının önemi, fallus kavramı tartışılıyor. Lacan'ın Saussure'un yapısalcı düşüncesi ile Freud arasında köprü kuran görüşleri yine yazarın Hegel ve Levi Strauss'dan etkilenmeleri ile ilişkilendiriliyor. Görüşleri günümüzde çokça tartışılan ve farklı yorumlara açık olan bir kuramcının elbette kısa bir yazıda bütünüyle kavranması kolay

bir iş değil. Ergül'de yazının sınırlılıklarına yer yer dikkat çekerken bu sorunlara işaret ediyor. Türkçe'de Lacan çevirilerinin olmaması ve hakkında çıkan yazıların da sınırlı sayıda olması dikkate alındığında Hakan Ergül'ün bu girişimi, Lacan'ı yeni tanımak isteyenler için yararlı olacaktır.

Bu sayıda yer alan ikinci yazı, Georgina Gregory'nin "Masculinity, Sexuality, and the Visual Culture of Glam Rock" adlı makalesi. Gregory, makalenin girişinde Glam Rock üzerine yapılmış olan çalışmalara ve yorumlara değiniyor. Yazara göre Glam Rock bu güne kadar daha çok sınıf analizine dayanan yaklaşımlarla ele alınırken olumsuz bir bakış açısı ile değerlendiriliyor. Marksist yaklaşımın, alt kültürler arasındaki farklılıkların nüanslarını yakalamakta yetersiz kaldığını belirten yazar, postmodernist bir yaklaşımın gereğini vurguluyor.

Gregory'nin amacı, Glam Rock görsel kültürünün toplumsal anlamını, güncel toplumsal cinsiyet ve cinsellik tartışmaları ışığında yeniden incelemek ve bu olguya bir de eril hegemonyaya karşı duruşu açısından yaklaşmak. Bir stil olarak ele alındığında Glam Rock alternatif cinsel tercihlerin temsiline ne oranda izin veriyor? Gregory bu soru ile yola çıkarak pop müzik dergileri, gençlik dergilere, filmler ve gazeteleri incelemesine dahil ediyor. Odaklandığı sorun ise, gençlik kültürü ve kültürel kimliğin inşa süreci.

Yazara göre, günümüzde gençler gittikçe daha fazla giyimlerine önem verir hale geldiler. Dışardan bakıldığında farklılık sınıflar arasında değil, daha çok gençler ve genç olmayan -ötekiler- arasında görünür oluyor. Genç olmayanlar, ötekiler, aynı zamanda gençler için "sorumluluğu" temsil edenler. Sınıf farklarını törpüleyen bu giyim tarzı cinsiyeti öne çıkartıyor. Feminin bir stil gittikçe daha fazla erkek giyimine giriyor. Yazara göre bu yönelişe, -dazlaklardan, progressive rock gruplarından olduğu gibi- tepkiler de yok değil.

Gregory'nin, Glam Rock alt kültürüne yönelik bu okuması kendi tezini doğruluyor. Bu eğilim eril hegemonyada bir delik açıyor. Ancak, bir tarafa bıraktığı sınıf analizine geri dönecek olursak, gençlerin arasındaki bu homojenleşme, ki yazara göre bu sınıf farklarını siliyor, aslında tüketim olgusuna herkesin, benzer biçimde dahil edilmesinden ayrı olarak ele alınamayacak bir sorun.

Bu sorun bizi yine başa, Gregory'nin eksik bulduğu tüketim toplumu analizine geri götürüyor.

"Meaning and Product Design: Towards a Conception of the Objects as Sign/al", Şebnem Timur'un tasarım ve ürünü iletişim süreci içinde tartıştığı bir makale. Yazıda ürün tasarımı dil kuramları dolayımı ile ele alınıp inceleniyor. Timur, ürüne iki farklı bakış açısından yaklaşıyor. Bunlardan ilki, ürünü iletişim süreci içinde bir sinyal olarak ele almak ki bu bizi, geleneksel iletişim çalışmalarının modellerine geri götürüyor. İkincisi ise, ürünü anlamlandırma sürecinde bir göstege/işaret olarak ele almak. Bu ikinci yaklaşım için Timur, Saussure ve Peirce'nin görüşlerine göndermede bulunuyor.

Yazara göre, üretim, temsil ve tüketim aşamalarında ürünün anlamı değişiyor, dönüşüyor ve yeniden şekilleniyor. Daha tasarım sürecinde, masa üstünde, tasarım sırasında ortaya çıkan "işaret" anlam çoğulluğu açısından Saussure'un gösterge kavramını aşılıyor. Bu tasarım, aynı zamanda bir bildirim (*statement*). Eğer ürünü klasik iletişim modelleri içinde bir sinyal olarak ele alırsak, bunun alıcısı tüketici oluyor. Bu modellerde eksik olan kültürel boyutu işin içine katmak, Timur'a göre, ancak sosyal semiyotik yaklaşımı ile mümkün. Timur'a göre, tasarım sürecini kavramak açısından böyle bir yaklaşımın gelecekte daha da fazla önem kazanacak.

Sosyal semiyotik yaklaşım farklı göstergelerin ve metinlerin incelenmesinde yararlı bir bakış açısı içeriyor. Bu yarar sadece sunduğu yöntem ile ilişkili değil. Yaklaşımın, kültürel, siyasal boyutu işin içine katmasının temelinde toplumsal iktidar yapılarının yeniden üretim süreçlerini incelemek yatıyor. Bu açıdan bakıldığında pek çok kültürel metnin yanı sıra, piyasaya sunulan ürünlerin ve bu ürünleri tüketme eyleminin kendisi sınıfsal yapılaşmanın ayrılmaz bir parçası. Belki burada, toplumsal semiyotiğin altını çizdiği dil ve anlamlandırma olgularını, Bourdieu'nun *habitus* kavramını da içine alacak bir şekilde genişletmek yararlı olabilir.

Zeynep Beykont'un, "Amerika'da Eğitim Dili Politikaları ve 'Öteki' Diller" adlı makalesinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşamakta olan farklı göçmen ve etnik grupların kendi dillerini kaybetmeleri sorunu üzerinde duruluyor ve bu sorun eğitim

politikaları ile ilişkilendirilerek tartışılıyor. Yazara göre okullar, göçmen çocuklara İngilizceyi zorla kabul ettiren ve onları kültürel kimliklerinden uzaklaştıran araçlara dönüşüyor.

Beykont, eğitim dili olarak İngilizce'de birleşmenin azınlıkta kalan çocukları okullarda daha başarılı hale getirmeye yetmediğini belirtiyor. Bu çocukların pek çoğu okul yaşamında –eskiden olduğundan- daha başarılı değiller ve yine pek çoğu eğitim yaşamını terk etmek zorunda kalıyorlar. Yakında toplumda çoğunluğu oluşturacak bu dil azınlıklarının eğitimsiz kalması Amerikan toplumuna neye mal olacak sorusunu soran Beykont yazısını şu cümle ile bitiriyor: "Aslında 21. yüzyılda bir ulusun sosyal bütünlüğüne en büyük tehdit bir tarafta kaliteli eğitim görmüş ve kaliteli eğitim ayrıcalıklarından faydalanan ufak bir kesim, öte yanda ayırıcı ve hiçbir bilimsel dayanağı olmayan eğitim dili politikaları yüzünden iyi eğitim almamış marjinal bir hayata mahkum olmuş bir diğer kesim arasında yaşanacak toplumsal bir bölünmedir."

Bu sayının son makalesi "Turkey: Modern or Postmodern? The Genealogy and Ecology of Kemalist Modernization and a Democracy to Come". Tuğrul İlter bu yazıda Kemalizm'in ana fikrini ve bu fikri ören temaları tartışıyor. "çağdaş medeniyet seviyesine" ulaşma mantığı, örnek alınan batının gelişmeci modeli açıklanarak sorgulanıyor. İlter bu gelişmeci modeli sorgularken, Türkiye'nin ödediği bedellere, özellikle çevreci sorunların altını çizerek işaret ediyor. Bu projenin tamamlayıcı bir ögesi olan demokrasi tanımı tartışmaya açılıyor.

Tuğrul İlter'e göre gelişmeci projelerin doğurduğu zararlar yararlarından daha fazla da olsa bu zararlar görünür olmuyor. Diğer bir deyişle modernleşme projeleri batının egemenliğine dayanan kutuplu bir dünyaya eşitlik getirmek yerine bu eşitsizliği yeniden üretmiştir. Geri kalmışlık olgusunu tarihsel nedenlerinden soyutlayarak bir vakum içinde ele alan modernleşmeci bakış açısı beraberinde çok sayıda toplumsal ve çevresel sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Demokratik kurumların var olması demokrasi için gerekli de olsa yeterli görülmemelidir diyen İlter, çatışmaların ortaya çıktığı, farklılıkların temsile kavuştuğu bir demokratik sürecin önemine işaret ediyor.

Ötekinin Söylemi ya da Öznenin Lacancı Algılanışında Dil

Özet

Lacancı özne kuramını ve bu yaklaşımın kimi olanaklarını merkeze alan bu çalışma, özünde, düşünürün dil ve öznenin kuruluşuna değin temel kavramsallaştırmalarını anımsatma/birarada düşünme girişimi olarak tasarlandı. Metnin, Lacancı düşünme biçiminin el değmemiş, göz ardı edilmiş ya da bir biçimde yeterince üzerinde durulmamış argümanları üzerinde yoğunlaşmayı vaad ettiği söylenemez; böylesi bir sav, düşünürün ayrıksı duruşunu görece daha özgül bir bağlama yerleştirecek tartışmaları ve teknik bir derinliği gerektirecektir. Eş deyişle bu çalışma, metnin getirilip bıraktığı tartışma dışında, öznenin Lacancı algılanışı ve bu yaklaşımın dil ile ilintili göndemelerinin anımsatılmasından öte bir amaç taşımamaktadır. Yine de kaynağını birbirleriyle kesişen –psikanaliz, dil ve medya çalışmaları gibi- yakın yörengelerin bu kesişme noktalarına gösterilen ilgide bulan kimi açılımların izi sürüldüğünde, tam da bu noktada, Lacan'ın özne kuramının etkili açıklama biçimlerinden birini oluşturduğu ileri sürülebilir. Bu açıdan, Lacan'ın bu nokta üzerinde dönen temel argümanlarını bir arada değerlendirmeye çalışan girişimlerin, sözü edilen tartışma alanlarına kuramsal bir yakınlık sağlayacağı düşünülebilir. Metnin son bölümüne yerleştirilen tartışma, devam eden bir tartışmanın ön-metni olarak adlandırılabilir ve öznenin Lacancı okunuşunu Marxizmin olanaklarıyla birlikte ve yeniden düşünen bir başka çalışmada ayrıntılandırılmayı beklemektedir.

Discourse of the Other or Language in the Lacanian Perception of Subject

Abstract

In essence, this article in which the Lacanian theory of subject and some of its possibilities are centralized is an attempt to remind/think together some of his basic conceptualizations related to language and construction of subject. This study doesn't promise to focus on, impenetrable, ignored or, somehow, inadequately considered contentions in Lacanian thought; such an aspiration would require not only technically framed discussions deeply concerning/placing his exceptional stance in a specific context but also –perhaps more significantly- further assertions along with technical profundity than this text has. Put differently, contrary to expectations, the only object aimed in the study is not more than re-emphasizing what Lacanian perception of subject and its language-based references were telling us. But then, following some footsteps stemmed from increasingly broadening interest in intersection points of some close trajectories (here, psychoanalytic considerations, language and media studies), it would be safe to claim that, Lacanian theory of subject has been setting one of the most effective explanations at this very point and every single attempt aiming to bring his basic arguments circling on these issues to gather may theoretically help us for getting closer to aforementioned discussion spheres. Coming to the last part of the study, it is my reading that it could be taken as a part of ongoing discussion and obviously requires one another work in which Lacanian reading of subject and possibilities of Marxism are considered together.

Hakan Ergül
Anadolu
Üniversitesi İletişim
Bilimleri Fakültesi,
Basın Yayın Bölümü